

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VII kadencja
Marszałek Senatu

Druk nr 2540
Warszawa, 12 czerwca 2014 r.

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek,

Zgodnie z art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. mam zaszczyt przekazać Pani Marszałek podjętą przez Senat na 56. posiedzeniu w dniu 12 czerwca 2014 r. uchwałę w sprawie wniesienia do Sejmu projektu ustawy

**- o zmianie ustawy - Kodeks
postępowania karnego oraz niektórych
innych ustaw** wraz z projektem tej ustawy.

Projekt ustawy stanowi wykonanie obowiązku dostosowania systemu prawa do orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego.

Jednocześnie pragnę poinformować, że Senat upoważnił senatora Andrzeja Matusiewicza do reprezentowania Senatu w dalszych pracach nad tym projektem.

Z poważaniem

(-) Bogdan Borusewicz

UCHWAŁA
SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 12 czerwca 2014 r.

**w sprawie wniesienia do Sejmu projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks
postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw**

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Senat wnosi do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw.

Jednocześnie upoważnia senatora Andrzeja Matusiewicza do reprezentowania Senatu w pracach nad projektem.

MARSZAŁEK SENATU

Bogdan BORUSEWICZ

U S T A W A

z dnia

o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw

Art. 1. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.¹⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 78 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Sąd może cofnąć wyznaczenie obrońcy, jeżeli okaże się, że nie istnieją okoliczności, na podstawie których go wyznaczono. Na postanowienie o cofnięciu wyznaczenia obrońcy przysługuje zażalenie.”;

2) w art. 81 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli w sytuacji określonej w art. 78 § 1, art. 79 § 1 i 2 oraz art. 80 oskarżony nie ma obrońcy z wyboru, prezes sądu właściwego do rozpoznania sprawy wyznacza mu obrońcę z urzędu. Na zarządzenie o odmowie wyznaczenia obrońcy przysługuje zażalenie. Ponowny wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu zgłoszony na podstawie art. 78 § 1, oparty na tych samych okolicznościach, pozostawia się bez rozpoznania.”.

Art. 2. W ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2013 r. poz. 395, z późn. zm.²⁾) art. 23 otrzymuje brzmienie:

„Art. 23. Obrońcę z urzędu wyznacza prezes sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Na zarządzenie o odmowie wyznaczenia obrońcy przysługuje zażalenie.

¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 50, poz. 580, Nr 62, poz. 717, Nr 73, poz. 852 i Nr 93, poz. 1027, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 i Nr 106, poz. 1149, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, z 2003 r. Nr 17, poz. 155, Nr 111, poz. 1061 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 51, poz. 514, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889, Nr 240, poz. 2405 i Nr 264, poz. 2641, z 2005 r. Nr 10, poz. 70, Nr 48, poz. 461, Nr 77, poz. 680, Nr 96, poz. 821, Nr 141, poz. 1181, Nr 143, poz. 1203, Nr 163, poz. 1363, Nr 169, poz. 1416 i Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 15, poz. 118, Nr 66, poz. 467, Nr 95, poz. 659, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 141, poz. 1009 i 1013, Nr 167, poz. 1192 i Nr 226, poz. 1647 i 1648, z 2007 r. Nr 20, poz. 116, Nr 64, poz. 432, Nr 80, poz. 539, Nr 89, poz. 589, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 123, poz. 849 i Nr 128, poz. 903, z 2008 r. Nr 27, poz. 162, Nr 100, poz. 648, Nr 107, poz. 686, Nr 123, poz. 802, Nr 182, poz. 1133, Nr 208, poz. 1308, Nr 214, poz. 1344, Nr 225, poz. 1485, Nr 234, poz. 1571 i Nr 237, poz. 1651, z 2009 r. Nr 8, poz. 39, Nr 20, poz. 104, Nr 28, poz. 171, Nr 68, poz. 585, Nr 85, poz. 716, Nr 127, poz. 1051, Nr 144, poz. 1178, Nr 168, poz. 1323, Nr 178, poz. 1375, Nr 190, poz. 1474 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, Nr 98, poz. 626, Nr 106, poz. 669, Nr 122, poz. 826, Nr 125, poz. 842, Nr 182, poz. 1228 i Nr 197, poz. 1307, z 2011 r. Nr 48, poz. 245 i 246, Nr 53, poz. 273, Nr 112, poz. 654, Nr 117, poz. 678, Nr 142, poz. 829, Nr 191, poz. 1135, Nr 217, poz. 1280, Nr 240, poz. 1430, 1431 i 1438 i Nr 279, poz. 1645, z 2012 r. poz. 886, 1091, 1101, 1327, 1426, 1447 i 1529, z 2013 r. poz. 480, 765, 849, 1262, 1247, 1282 i 1436 oraz z 2014 r. poz. 85 i 384.

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2013 r. poz. 765 i 1247 oraz z 2014 r. poz. 486 i 579.

Ponowny wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu, oparty na tych samych okolicznościach, pozostawia się bez rozpoznania.”.

Art. 3. W ustawie z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1:

a) w pkt 23, w art. 80a dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. W wypadkach, o których mowa w § 3, odmowa wyznaczenia obrońcy z urzędu podlega zaskarżeniu.”,

b) w pkt 24, w art. 81:

– § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli w sytuacji określonej w art. 78 § 1, art. 79 § 1 i 2 oraz art. 80 oskarżony nie ma obrońcy z wyboru, prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy wyznacza mu obrońcę z urzędu. Odmowa wyznaczenia obrońcy z urzędu podlega zaskarżeniu.”,

– dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Ponowny wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu, zgłoszony na podstawie art. 78 § 1, oparty na tych samych okolicznościach, pozostawia się bez rozpoznania. Przepisu art. 93a § 3 nie stosuje się.”;

2) w art. 18 w pkt 6, art. 23 otrzymuje brzmienie:

„Art. 23. § 1. Obrońcę z urzędu wyznacza prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Odmowa wyznaczenia obrońcy podlega zaskarżeniu.

§ 2. Ponowny wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu, oparty na tych samych okolicznościach, pozostawia się bez rozpoznania. Przepisu art. 103 § 3a nie stosuje się.”.

Art. 4. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 3, który wchodzi w życie z dniem 1 lipca 2015 r.

UZASADNIENIE

1. Cel projektowanej ustawy

Projektowana ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, ma na celu dostosowanie systemu prawa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 października 2013 r. (sygn. akt K 30/11), stwierdzającego niezgodność art. 78 § 2 i art. 81 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.; dalej jako: k.p.k.) z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej.

Sentencja rozstrzygnięcia została opublikowana w Dz. U. poz. 1262 (data publikacji: 29 października 2013 r.). Wyrok wraz z uzasadnieniem ukazał się w OTK ZU Nr 7A, poz. 98.

2. Przedmiot i istota wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego

2.1. Trybunał orzekł, że:

1) art. 78 § 2 k.p.k. w zakresie, w jakim nie przewiduje zaskarżenia postanowienia sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 42 ust. 2 Konstytucji;

2) art. 81 § 1 k.p.k. w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu dla oskarżonego, który złożył wniosek w trybie art. 78 § 1 k.p.k., jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i z art. 78 Konstytucji.

2.2. Zgodnie z postanowieniem art. 78 § 1 k.p.k., oskarżony, który nie ma obrońcy z wyboru, może żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykáže, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Zgłoszenie wniosku w tym przedmiocie skutkuje wydaniem przez prezesa sądu właściwego do rozpoznania danej sprawy zarządzenia o wyznaczeniu obrońcy z urzędu bądź też – w razie stwierdzenia, że sytuacja materialna oskarżonego nie uzasadnia przyznania mu obrońcy z urzędu – negatywnego rozstrzygnięcia w tym zakresie. Opisywana kompetencja prezesa sądu wynika z art. 81 § 1 k.p.k., o formie zarządzenia mowa zaś jest w art. 93 § 2 k.p.k.

Zasadność wyznaczenia oskarżonemu obrońcy może zostać zweryfikowana przez sąd, który władny jest cofnąć to wyznaczenie, jeżeli okaże się, że nie istnieją okoliczności, na

podstawie których przyznana została obrona z urzędu. Niemniej w takim wypadku nie mamy do czynienia z kontrolą zarządzenia prezesa w następstwie wniesienia środka zaskarżenia, lecz z własną kompetencją sądu (78 § 2 k.p.k.).

Natomiast o tym, że zarządzenie wydane w trybie art. 81 § 1 k.p.k. nie podlega zaskarżeniu (w szczególności zarządzenie negatywne dla oskarżonego) przesądza art. 459 § 1 w związku z art. 466 § 1 k.p.k. Ostatni z powołanych przepisów przewiduje bowiem, że regulacje dotyczące zażaleń na postanowienia stosuje się odpowiednio do zażaleń na zarządzenia, a art. 459 § 1 k.p.k. dopuszcza możliwość wniesienia zażalenia wyłącznie na postanowienia sądu zamykające drogę do wydania wyroku oraz na postanowienia, co do których ustawa wprost zastrzega prawo wywiedzenia środka zaskarżenia. W art. 81 § 1 k.p.k. prawo takie nie zostało jednak przyznane. Z tych samych powodów niedopuszczalne w świetle art. 459 § 1 k.p.k. jest również zażalenie na postanowienie sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy.

2.3. Trybunał w pierwszej kolejności zajął się problemem braku możliwości zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu jako poprzedzającego ewentualne rozstrzygnięcie z art. 78 § 2 k.p.k.

Trybunał podkreślił przede wszystkim, że ocena mechanizmu procesowego określonego w art. 81 § 1 k.p.k. przez pryzmat konstytucyjnych gwarancji prawa do obrony (art. 42 ust. 2 Konstytucji) prowadzi do wniosku, iż wyznaczenie obrońcy z urzędu jest rozstrzygnięciem o sposobie korzystania przez oskarżonego z prawa do obrony w wymiarze formalnym. Prezes sądu właściwego do rozpatrzenia sprawy, działając na podstawie art. 81 § 1 k.p.k., decyduje wobec tego o realizacji jednego z konstytucyjnych praw podmiotowych oskarżonego.

Co więcej: rozstrzygnięcie o przyznaniu albo odmowie przyznania obrońcy z urzędu oskarżonemu występującemu z wnioskiem w oparciu o art. 78 § 1 k.p.k. jest „sprawą” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Prezes sądu decyduje tu o prawach konkretnego podmiotu przez zastosowanie odpowiednich norm prawnych. „Dokonując oceny wniosku oskarżonego, ubiegającego się o przyznanie mu obrońcy z urzędu z uwagi na brak możliwości poniesienia kosztów obrony z wyboru, prezes sądu rozstrzyga zarówno o formie korzystania z prawa do obrony, jak i w zasadniczym stopniu o tym, jak to prawo będzie realizowane. Wyznaczenie obrońcy oznacza bowiem ustanowienie procesowego przedstawiciela, którego głównym zadaniem jest ochrona oskarżonego w taki sposób, aby cele toczącego się procesu karnego zostały osiągnięte z poszanowaniem gwarancji prawa do obrony.”

Z tego więc punktu widzenia przyznanie niezamożnemu oskarżonemu obrońcy z urzędu powinno być przedmiotem rozpoznania przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Tymczasem rozstrzygnięcie podejmowane na podstawie art. 81 § 1 w związku z art. 78 § 1 k.p.k. pozostawione jest poza zakresem kognicji organu cechującego się przymiotami wymienionymi w art. 45 ust. 1 Konstytucji. Choć prezes sądu ma szczególny status z uwagi na powierzone mu zadania administracyjne i orzecznicze, to z oczywistych względów nie może być utożsamiany z sądem w ujęciu konstytucyjnym.

Jednocześnie Trybunał zauważył, że zaskarżalność rozstrzygnięć sądowych stanowi jedną z gwarancji przypisywanych do ogólnie sformułowanego prawa do sądu. W tym kontekście art. 45 ust. 1 Konstytucji traktować należy nie tylko jako prawo do sądowego wymiaru sprawiedliwości, czyli merytorycznego rozstrzygnięcia w zakresie praw jednostki, ale także jako prawo do sądowej kontroli takich rozstrzygnięć. Innymi słowy, rozstrzygnięcie po raz pierwszy kwestii mającej istotne znaczenie dla uprawnień określonego podmiotu musi podlegać weryfikacji, której źródłem jest wywiedziona z art. 45 ust. 1 Konstytucji zasada sprawiedliwości proceduralnej. „Prawo do zaskarżania orzeczeń, w taki sposób, w jaki zostało wyrażone w art. 78 Konstytucji, wzmacnia i rozwija gwarancje prawa do sądu (...). Uznanie danej kwestii za „sprawę”, nawet jeżeli ma w ramach danego postępowania charakter wypadkowy, skutkuje zatem koniecznością zagwarantowania zaskarżalności wydanego w tym zakresie rozstrzygnięcia.”

Trybunał zważył przy tym, że prawo, o którym mowa w art. 78 zdanie pierwsze Konstytucji, nie jest prawem absolutnym. Wspominając o możliwości wprowadzenia wyjątku od zasady zaskarżalności orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji, ustrojodawca nie sprecyzował co prawda katalogu sytuacji, w których jego zastosowanie jest dopuszczalne. Nie znaczy to wszakże, iż ustawodawcy pozostawiona została w tej mierze nieograniczona swoboda. Jakiegokolwiek odstępstwa nie mogą z pewnością prowadzić do naruszenia innych norm konstytucyjnych, a tym bardziej całkowicie przekreślać samej zasady. Każdy wyjątek od zasady zaskarżalności powinien być spowodowany szczególnymi okolicznościami, które usprawiedliwiają pozbawienie strony środka odwoławczego. Wskazane jest ponadto, by tego typu rozwiązanie znajdowało legitymację w innych wartościach rangi konstytucyjnej.

Trudno jednak doszukać się odpowiedniego uzasadnienia dla wyłączenia zaskarżalności zarządzenia o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu. Nie przemawia za tym ani przesłanka sprawnego prowadzenia postępowania, ani też jego ważnego interesu czy szczególnego

charakteru. Łatwo za to znaleźć argumenty na rzecz dopuszczenia zażalenia na decyzję podejmowaną na podstawie art. 81 § 1 w związku z art. 78 § 1 k.p.k. Wiąże się to tak z samym sposobem wyznaczania obrońcy z urzędu, jak i z nie do końca jasno określonymi kryteriami oceny sytuacji majątkowej oskarżonego, która stanowi materialną przesłankę wyznaczenia obrońcy z urzędu. Dodatkowo za zaskarżalnością zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu przemawiają argumenty natury pragmatycznej oraz systemowej. Po pierwsze, brak możliwości zakwestionowania takiego rozstrzygnięcia może pociągnąć za sobą daleko idące następstwa dla całego postępowania. Zarzut związany z odmową wyznaczenia obrońcy z urzędu może być bowiem podnoszony przez oskarżonego w apelacji (art. 447 § 3 k.p.k.), co – w wypadku jego uwzględnienia – prowadzić może do konieczności powtórzenia procesu. Sądowa kontrola rozstrzygnięcia podejmowanego na podstawie art. 81 § 1 k.p.k., zapewniona dopiero na kolejnym etapie instancyjnym, jest przez to nieefektywna. Po drugie, w postępowaniu cywilnym negatywne orzeczenie w sprawie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego (i to w sytuacji, gdy wydaje je sąd) podlega zaskarżeniu w drodze zażalenia. Skoro rozstrzygnięcia dotyczące przyznania pełnomocnika z urzędu w procedurze cywilnej podlegają merytorycznej kontroli sądu, to tym bardziej sądowa weryfikacja powinna dotyczyć analogicznych zagadnień na gruncie procesu karnego.

Reasumując: określenie sposobu realizacji przez oskarżonego prawa podmiotowego do obrony dotyczy jednej z podstawowych gwarancji wyznaczających jego status w ramach postępowania karnego. Rozstrzygnięcie tej kwestii nie może być traktowane jako całkowicie uboczne w stosunku do toczącego się postępowania w sprawie. Wręcz przeciwnie, przesądza ono o tym, jak to postępowanie będzie przebiegało, co najmniej w jego sferze formalnej. Przyznanie bądź nieprzyznanie obrońcy z urzędu niezamożnemu oskarżonemu nie może być więc klasyfikowane jako czynność dodatkowa wobec rozstrzyganej sprawy, a przez to nienależąca do aktów dokonywanych w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Dlatego Trybunał uznał, że pozbawienie oskarżonego możliwości uruchomienia sądowej kontroli zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu narusza art. 42 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i z art. 78 ustawy zasadniczej.

Powyższe uwagi znajdują także zastosowanie w odniesieniu do regulacji z art. 78 § 2 k.p.k., z tym jedynie zastrzeżeniem, że w tym wypadku spełniony został wymóg takiego ukształtowania procedury, które zapewnia udział sądu w decydowaniu o sposobie realizacji prawa podmiotowego, jakim jest prawo do obrony. Natomiast nie można tutaj mówić

o uczynieniu zadość zasadzie sprawiedliwości proceduralnej, będącej komponentem prawa do sądu. Nade wszystko jednak nie da się wskazać racji, które mogłyby w sposób konstytucyjnie satysfakcjonujący uzasadniać wyłączenie zasady zaskarżalności względem postanowienia sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu. Jak skonstatował Trybunał, rozstrzygnięcie sądu przewidziane w art. 78 § 2 k.p.k. oddziałuje bezpośrednio na tę sferę uprawnień oskarżonego, które wynikają z gwarancji prawa do obrony. W związku z tym orzeczenie to musi podlegać merytorycznej weryfikacji i nie może być objęte wyjątkiem, o którym mowa w art. 78 zdanie drugie Konstytucji.

3. Różnice między dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym

Mając na względzie formułę rozstrzygnięcia (tzw. wyrok zakresowy), jak również wagę konstytucyjnych wartości, o których mowa w uzasadnieniu orzeczenia wydanego w sprawie K 30/11, proponuje się nadanie nowego brzmienia art. 78 § 2 oraz art. 81 § 1 k.p.k. W treści obu tych przepisów wyraźnie wskazane zostanie prawo do wywiedzenia zażalenia na zarządzenie tudzież postanowienie, którym prezes sądu lub sąd negatywnie przesądził o możliwości korzystania przez oskarżonego z pomocy obrońcy z urzędu.

W przekonaniu Senatu takiej samej korekty wymaga art. 23 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2013 r., poz. 395 z późn. zm.; dalej jako: k.p.s.w.), ponieważ przepis ten wywołuje identyczne zastrzeżenia co art. 81 § 1 k.p.k. Otóż, stosownie do powołanego art. 23 k.p.s.w., obrońcę z urzędu wyznacza prezes sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Zgodnie zaś z art. 22 (zdanie pierwsze) k.p.s.w., obrońcę z urzędu wyznacza się na wniosek obwinionego, który nie ma obrońcy z wyboru, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, a obwiniony w sposób należyty wykáže, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez poważnego uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. W myśl zdania drugiego, przepis [art. 78 § 2](#) k.p.k. (instytucja cofnięcia wyznaczenia obrońcy z urzędu przez sąd) stosuje się. Jednocześnie art. 103 k.p.s.w. przesądza, że zażalenie przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. Przysługuje ono stronom, a także osobie, której postanowienie, zarządzenie lub inne czynności bezpośrednio dotyczą (nawiasem mówiąc: na mocy odesłania z art. 109 § 2 k.p.s.w. w procedurze wykroczeniowej stosuje się również art. 466 k.p.k.).

Innymi słowy, w postępowaniu w sprawach o wykroczenia rozstrzygnięcia odpowiadające tym, które mogą zapaść na podstawie art. 78 § 2 i art. 81 § 1 k.p.k., też nie podlegają

zaskarżeniu. Wprawdzie Trybunał Konstytucyjny nie zajmował się rozwiązaniami procedury wykroczeniowej, aczkolwiek nie oznacza to, że postępowania w sprawach o wykroczenia dotyczą jakieś inne reguły, gdy chodzi o zachowanie standardów z art. 42 ust. 2, art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji. Nie wolno przecież zapominać, że wedle ugruntowanego orzecnictwa konstytucyjnego, prawo do obrony przysługuje jednostce we wszelkich postępowaniach o charakterze represyjnym (np. w postępowaniu dyscyplinarnym czy chociażby właśnie w postępowaniu w sprawach o wykroczenie), a nie wyłącznie w procesie karnym – zob. też wywód w pkt 3.3. uzasadnienia wyroku.

Wobec tego w pełni zasadne staje się dokonanie nowelizacji także w tym zakresie. Zgodnie z propozycją zawartą w art. 2 projektu, dotychczasowe brzmienie wymienionego już art. 23 miałyby zostać uzupełnione o stwierdzenie, że na zarządzenie o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu przysługuje zażalenie. Co się tyczy z kolei samego art. 22 k.p.s.w., to przepis ten nie wymaga interwencji ustawodawcy, gdyż problem zaskarżalności postanowień wydawanych na zasadzie stosowania regulacji z art. 78 § 2 k.p.k. zostanie rozwiązany przez nowelizację tego ostatniego przepisu.

Dodatkowo zarówno w art. 81 § 1 k.p.k., jak i w art. 23 k.p.s.w., proponuje się dodanie zastrzeżenia, wedle którego ponowny wniosek oparty na tych samych okolicznościach będzie pozostawiany bez rozpoznania. W związku z wprowadzeniem ścieżki odwoławczej niezbędne jest bowiem przeciwdziałanie ewentualnym próbom obstrukcji przez zgłaszanie wniosków, o których mowa w art. 78 § 1 k.p.k. oraz art. 22 k.p.s.w., a następnie wnoszenie prawem przewidzianych środków zaskarżenia. Co oczywiste, realizacja powyższego celu, jakim jest zapobieżenie działaniom ukierunkowanym jedynie na przedłużenie postępowania karnego, wyklucza przyznanie możliwości wywiedzenia zażalenia na zarządzenie o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania.

Omawiane postanowienie jest wzorowane na regulacji z art. 107 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594), a przeniesienie go do procedury karnej podyktowane jest koniecznością odpowiedniego wyważenia konkurencyjnych wartości, o których mowa – z jednej strony – w art. 2 k.p.k. (por. art. 8 k.p.s.w.), a z drugiej – w art. 6 k.p.k. i art. 4 k.p.s.w. Zresztą, nadmienić wypada, że w k.p.k. stosowane są już tego typu mechanizmy, jak choćby oddalenie wniosku dowodowego, który w sposób oczywisty zmierza do przedłużenia postępowania (art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k.; patrz też art. 39 § 2 k.p.s.w.), co także nie podlega zaskarżeniu zażaleniem.

Z kolei w przypadku zastosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania ustawodawca przyznał oskarżonemu prawo składania wniosków o jego uchylenie lub zmianę bez żadnych ograniczeń czasowych, niemniej już zażalenie na postanowienie w przedmiocie takiego wniosku przysługuje tylko wtedy, gdy wniosek został złożony po upływie 3 miesięcy od dnia wydania wcześniejszego postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania, co w istocie rzeczy ma również przeciwdziałać wspomnianym próbom obstrukcji ze strony oskarżonego (art. 254 § 2 k.p.k.).

W każdym razie można założyć, że wyłączenie możliwości wielokrotnego składania wniosków o wyznaczenie obrońcy z urzędu w sytuacji, gdy nie uległy zmianie okoliczności, które prezes sądu lub sąd badał w związku z pierwszym żądaniem zgłoszonym na podstawie art. 78 § 1 k.p.k. czy art. 22 k.p.s.w., nie osłabi gwarancyjnej roli zmienianych przepisów, jako że rzetelność oceny w tym zakresie (tzn. czy istotnie nie doszło do zmiany okoliczności) będzie ostatecznie podlegała sprawdzeniu na etapie postępowania apelacyjnego, naturalnie pod warunkiem postawienia zarzutu z art. 438 pkt 2 k.p.k. (art. 109 § 2 k.p.s.w.).

Z uwagi na to, że z dniem 1 lipca 2015 r. wejdzie w życie ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247; dalej jako ustawa zmieniająca), za sprawą której zmodyfikowane zostanie brzmienie art. 81 § 1 k.p.k., zachodzi ponadto konieczność nowelizacji tej ustawy. Wiąże się to nie tylko z tym, że w treści art. 81 § 1 nie zastrzeżono prawa do wniesienia zażalenia, lecz również z faktem, że w nowym stanie prawnym o tym, czy wniosek o wyznaczenie obrońcy zgłoszony w trybie art. 78 § 1 k.p.k. zasługuje na uwzględnienie, ma rozstrzygać prezes lub referendarz sądowy. Niezależnie zatem od tego, że wraz z wejściem w życie powołanej ustawy nowelizującej zmianie ulegnie zakres zastosowania art. 78 § 1 k.p.k. (przepis ten będzie bowiem dotyczył jedynie prawa przysługującego niezamożnemu podejrzanemu, tj. osobie, przeciwko której toczy się postępowanie przygotowawcze, natomiast na etapie postępowania sądowego podstawą dla wystąpienia z wnioskiem o wyznaczenie obrońcy stanowiąc będą nowe jednostki redakcyjne: art. 80a § 1–3 k.p.k.), rozstrzyganie o konstytucyjnym prawie podmiotowym, jakim jest prawo do obrony, nadal pozostanie w gestii organu, który nie wykazuje immanentnych cech sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji). W dalszym ciągu więc, a może nawet w jeszcze większym stopniu, jeśli uwzględni się różnicę między statusem prezesa sądu i referendarza sądowego, aktualne byłyby zarzuty sformułowane pod adresem art. 81 § 1 k.p.k. w obowiązującym brzmieniu.

W ocenie Senatu celowe staje się w związku z tym dokonanie zmian w ustawie zmieniającej. Mianowicie: jak już wskazano wyżej, na podstawie art. 80a wyznaczany ma być obrońca z urzędu na etapie postępowania przed sądem. Według § 1, orzekanie w tym przedmiocie zostanie powierzone samemu sądowi, a poza tym stosowne zarządzenia mieliby wydawać prezesi sądów oraz referendarze sądowi. Jediną zaś przesłanką (pozytywną) ma być złożenie wniosku przez oskarżonego. Na gruncie tego przepisu sytuacja majątkowa oskarżonego nie będzie więc badana i w konsekwencji wyeliminowany zostanie element ocenny, z którym mamy do czynienia w art. 78 § 1 k.p.k. (zarówno w obecnym brzmieniu, jak i w tym, które będzie obowiązywało od dnia 1 lipca 2015 r.) czy też w art. 22 zdanie pierwsze k.p.s.w. Podobnie skądinąd uregulowana ma zostać kwestia wyznaczania obrońcy z urzędu w celu dokonania określonej czynności procesowej w toku postępowania sądowego (§ 2 dodawanego art. 80a). Nieco inaczej ma się za to rzecz z art. 80a § 3, gdzie ustawodawca posłużył się klauzulą generalną („Ponowne wyznaczenie obrońcy w trybie, o którym mowa w § 1 i 2, jest dopuszczalne jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach.”).

Zważywszy z jednej strony argumenty przytoczone w uzasadnieniu rozstrzygnięcia z dnia 8 października 2013 r., a z drugiej to, jak szeroki zakres uznania pozostawiony organowi właściwemu w kontekście ponownego wyznaczenia obrońcy (art. 80a § 3), proponuje się, po pierwsze, dodanie jednostki redakcyjnej, która potwierdzi prawo do wniesienia środka zaskarżenia w wypadku odmowy wyznaczenia obrońcy w postępowaniu przed sądem (art. 3 pkt 1 lit. a). Zastosowana w tym miejscu ogólna formuła „podlega zaskarżeniu” ma przy tym uwzględniać to, że możliwe będą sytuacje, w których najpierw zarządzenie wyda referendarz sądowy i od jego rozstrzygnięcia, zgodnie z nowym przepisem art. 93a § 3 k.p.k. (zob. art. 1 pkt 30 ustawy zmieniającej), przysługiwał będzie sprzeciw, a następnie także odmowne zarządzenie wyda prezes sądu, którego decyzja będzie już podlegała zaskarżeniu zażaleniem. Po drugie, projekt zakłada, że brzmienie, które ma zostać nadane art. 81 k.p.k. i art. 23 k.p.s.w. z dniem 1 lipca 2015 r. zostanie ukształtowane w analogiczny sposób, jak to wynika z propozycji zawartych w art. 1 pkt 2 i art. 2 projektowanej ustawy, z tą wszakże różnicą, że w tym miejscu zostanie również uwzględniona rola referendarzy sądowych. Stąd też właśnie oprócz wskazania, że odmowa wyznaczenia obrońcy z urzędu podlega zaskarżeniu (art. 3 pkt 1 lit. b tiret pierwsze, § 1 zdanie drugie oraz art. 3 pkt 2, § 1 zdanie drugie), zaproponowano dodanie w zmienianych art. 81 k.p.k. i art. 23 k.p.s.w. – odpowiednio – § 3 i § 2, które stwierdzać będą, że ponowne wnioski powołujące się na te same okoliczności pozostawiane

będą bez rozpoznania, a rozstrzygnięcia w tym przedmiocie nie będą podlegały weryfikacji, chociażby nawet zostały wydane przez referendarza sądowego.

Proponowane zmiany – co warto na koniec zaakcentować – będą miały wpływ na prawa oskarżonych w postępowaniu o przestępstwo skarbowe lub o wykroczenie skarbowe, a także na prawa podmiotu pociągniętego do odpowiedzialności posiłkowej, ponieważ do nich stosuje się odpowiednio przepisy k.p.k. (por. art. 113 § 1 oraz art. 125 § 1 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, Dz. U. z 2013 r. poz. 186, z późn. zm.). Analogicznie przedstawia się sytuacja osób, do których stosuje się art. 20 § 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2014 r. poz. 382).

4. Skutki projektowanej ustawy

Projekt przewiduje uzupełnienie o gwarancje zaskarżalności zarówno przepisów, które zostały skontrolowane przez sąd konstytucyjny, jak i tych, które – z racji podobieństwa regulacji – niechybnie również zostałyby pozbawione domniemania konstytucyjności. Wobec tego skutkiem prawnym tej nowelizacji będzie osiągnięcie stanu zgodności z Konstytucją w szerszym nawet zakresie niż wynikałoby to z samej sentencji wyroku wydanego w sprawie K 30/11.

Projektowana ustawa może przyczynić się do wzrostu wydatków budżetu państwa w części 15. Sądy powszechne, jednak precyzyjne określenie skali tego wzrostu nie jest możliwe z uwagi na to, że ostatecznie decydująca w tej mierze będzie liczba negatywnych rozstrzygnięć wydawanych w sprawie wyznaczenia obrońcy z urzędu bądź też postanowień sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu oraz liczba zażaleń wnoszonych od tego typu zarządzeń czy orzeczeń. Niemniej można założyć, że ewentualne wydatki z tego tytułu znajdą pokrycie w zaplanowanych środkach budżetowych.

Wejście w życie rozwiązań zawartych w projekcie nie wpłynie natomiast na wydatki innych jednostek sektora finansów publicznych, w tym zwłaszcza jednostek samorządu terytorialnego. Zmiana k.p.k., k.p.s.w. oraz ustawy zmieniającej nie będzie miała także skutków w sferze związanej z funkcjonowaniem przedsiębiorstw.

5. Konsultacje

Projekt został przesłany do zaopiniowania następującym podmiotom: Ministrowi Sprawiedliwości, Sądowi Najwyższemu, Krajowej Radzie Sądownictwa, Prokuratorowi

Generalnemu, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, Naczelnej Radzie Adwokackiej, Krajowej Radzie Radców Prawnych, Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, Stowarzyszeniu Sędziów Polskich IUSTITIA, Stowarzyszeniu Sędziów Themis, Ogólnopolskiemu Stowarzyszeniu Referendarzy Sądowych, Ogólnopolskiemu Stowarzyszeniu Asystentów Sędziów oraz Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

Sąd Najwyższy oraz Prokurator Generalny ocenili projektowaną ustawę pozytywnie. Podobne stanowisko wyraziła Krajowa Rada Sądownictwa, zaznaczając, iż nie wnosi uwag do proponowanych rozwiązań. Także Prokuratura Generalna Skarbu Państwa poinformowała, że na tym etapie nie zgłasza żadnych uwag. Ponadto opinię pisemną przekazał Minister Sprawiedliwości, który negatywnie ustosunkował się do propozycji zawartej w druku nr 617, a sprowadzającej się do wyłączenia możliwości orzekania przez referendarzy sądowych w sprawach wпадkowych dotyczących wyznaczenia obrońcy z urzędu. Jednocześnie Minister Sprawiedliwości opowiedział się za wprowadzeniem poziomej kontroli zarządzeń prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu.

Pozostałe podmioty nie wypowiedziały się w sprawie projektowanych zmian.

Argumenty przytoczone w piśmie Ministra Sprawiedliwości zostały wnikliwie rozważone w trakcie pierwszego czytania projektu na wspólnym posiedzeniu Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji oraz Komisji Ustawodawczej. Komisje nie podzieliły wywodów przedstawicieli Ministra, którzy jeszcze raz opowiedzieli się za tzw. instancją poziomą w postępowaniach incydentalnych związanych z korzystaniem z prawa do obrony w aspekcie formalnym. W konsekwencji w projekcie pozostawiono regulację, która wpisuje się w zasadę wyrażoną w art. 466 § 2 k.p.k. (zażalenie do sądu odwoławczego). Zdaniem Komisji, pozostawienie w tym wypadku dewolutywnego środka zaskarżenia jest wskazane ze względu na gwarancyjny charakter instytucji zażalenia na zarządzenie prezesa, na mocy którego odmówiono oskarżonemu prawa korzystania z pomocy obrońcy z urzędu. Sytuacji tej nie da się skądinąd porównać z tą uregulowaną w art. 337 § 2 k.p.k., albowiem w rachubę wchodzi tutaj gwarancje konstytucyjne, podczas gdy ten ostatni przepis odnosi się do zwrotu aktu oskarżenia oskarżycielowi z przyczyn formalnych.

Za trafną Komisje uznały natomiast argumentację odwołującą się do potrzeby pozostawienia możliwości orzekania przez referendarzy sądowych, w związku z czym do projektu zostały wprowadzone niezbędne poprawki. Nie uwzględniono jedynie propozycji redakcyjnych przedstawionych przez stronę ministerialną (kwestia sformułowania użytego

w art. 3 pkt 1 lit. a, jak również w art. 3 pkt 1 lit. b tiret pierwsze, § 1 zdanie drugie oraz art. 3 pkt 2, art. 23 § 1 zdanie drugie), gdyż według Komisji formuła wskazująca wprost jedynie na prawo wywiedzenia zażalenia mogłaby rodzić wątpliwości, czy aby celem ustawodawcy nie było wyłączenie zasady z art. 93a, dodawanego w k.p.k. na mocy ustawy zmieniającej (prawo wniesienia sprzeciwu od zarządzenia wydanego przez referendarza sądowego). Dlatego pozostawiono bardziej pojemne określenie „podlega zaskarzeniu”.

6. Oświadczenie o zgodności z prawem Unii Europejskiej

Zakres przedmiotowy projektowanej ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Warszawa, 27 czerwca 2014 r.

BAS-WAPEiM-1437/14

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

**Opinia prawna dotycząca zgodności z prawem Unii Europejskiej
senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania
karnego oraz niektórych innych ustaw
(przedstawiciel wnioskodawcy: senator Andrzej Antoni Matusiewicz)**

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2012 r. poz. 32, ze zmianami) sporządza się następującą opinię:

I. Przedmiot projektu ustawy

Przedmiotem projektu ustawy jest nowelizacja następujących ustaw: ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.; dalej jako: „kpk”), ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2013 r. poz. 395, ze zm.), ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247).

Zgodnie z uzasadnieniem załączonym do projektu, jego celem jest uwzględnienie wytycznych zawartych w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 października 2013 r. (sygn. akt K 30/11), stwierdzającym niezgodność art. 78 § 2 i art. 81 § 1 kpk z Konstytucją.

Wnioskodawca proponuje zagwarantowanie oskarżonemu lub obwinionemu prawa do zaskarżenia orzeczenia, w którym sąd, prezes sądu lub referendarz sądowy negatywnie przesądził o możliwości korzystania z pomocy obrońcy z urzędu, odmawiając lub cofając wyznaczenie obrońcy. Projekt ustawy

ma dotyczyć postępowań prowadzonych na podstawie kodeksu postępowania karnego oraz kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

Projektowana ustawa ma wejść w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 3 projektu ustawy, który ma wejść w życie z dniem 1 lipca 2015 r.

II. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem ustawy

Prawo UE nie reguluje spraw objętych opiniowanym projektem ustawy.

III. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

Prawo Unii Europejskiej nie reguluje kwestii zawartych w przepisach opiniowanego projektu ustawy.

IV. Konkluzja

Przedmiot senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Szef Kancelarii Sejmu

Lech Czapla

Warszawa, 27 czerwca 2014 r.

BAS-WAPEiM-1438/14

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

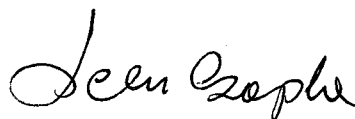
Opinia w sprawie stwierdzenia, czy senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (przedstawiciel wnioskodawcy: senator Andrzej Antoni Matusiewicz) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej w rozumieniu art. 95a Regulaminu Sejmu

Przedmiotem projektu ustawy jest nowelizacja następujących ustaw: ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.), ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2013 r. poz. 395, ze zm.), ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247).

Projekt ustawy nie jest objęty zakresem regulacji prawa Unii Europejskiej.

Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw **nie jest** projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej w rozumieniu art. 95a Regulaminu Sejmu.

Szef Kancelarii Sejmu

Lech Czapla

SZEF KANCELARII SENATU

Ewa Polkowska
SY-0401-28/14

SEKRETARIAT SZEFA KS

L.dz.17.06.2014.....
Data wpływu

Warszawa, dnia 16 czerwca 2014 r.

Szanowny Pan
Lech Czapla
Szef Kancelarii Sejmu

Wzrostowi Panu Ministrowi

W związku z przesłaniem do Sejmu, podjętej przez Senat na 56. posiedzeniu uchwały z dnia 12 czerwca 2014 r. w sprawie wniesienia do Sejmu projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (wraz z projektem tej ustawy), pragnę przekazać Panu Ministrowi stanowiska podmiotów zewnętrznych przesłane do Senatu w toku postępowania zmierzającego do wypracowania przedmiotowego projektu ustawy.

Stanowiska w sprawie projektu ustawy przedstawiły następujące podmioty:

- 1) Krajowa Rada Sądownictwa,
- 2) Sąd Najwyższy,
- 3) Prokurator Generalny,
- 4) Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa,
- 5) Minister Sprawiedliwości,
- 6) Krajowa Rada Radców Prawnych,
- 7) Rzecznik Praw Obywatelskich.

2 *poraiszenie*
wz. Szefa Kancelarii Senatu
Dyrektor
A. Skowron
Ais Kancelarii Senatu

W 205/2/14

PRZEWODNICZĄCY
KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA

Warszawa, 9 maja 2014 r.

Nr WOK-020-54/14

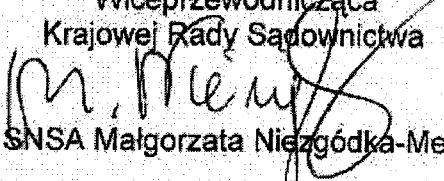
Dot.: BPS/KU-034/617/5/14

Pan Piotr ZIENTARSKI
Przewodniczący
Komisji Ustawodawczej Senatu

Szanowny Panie Senatorze,

W załączeniu, uprzejmie przesyłam opinię Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 6 maja 2014 r. w przedmiocie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 617).

z wyrazami poważania

Wiceprzewodnicząca
Krajowej Rady Sądownictwa

SNSA Małgorzata Niezgodka-Medek

ODPIS

OPINIA

KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA

z dnia 6 maja 2014 r.

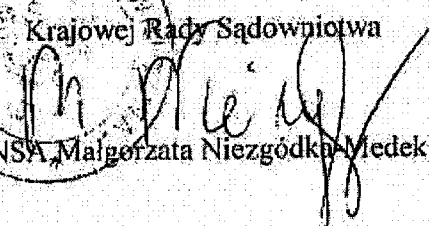
**w przedmiocie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz
niektórych innych ustaw (druk senacki nr 617)**

Krajowa Rada Sądownictwa, po zapoznaniu się z projektem ustawy o zmianie ustawy
– Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, opiniuje go pozytywnie
i nie zgłasza uwag.

Biuro Krajowej Rady Sądownictwa
ZA ZGODNOŚĆ Z ORYGINAŁEM

DYREKTOR
Wydziału Organizacyjnego i Kadr
Biura Krajowej Rady Sądownictwa

Marian Szkodziński

Wiceprzewodnicząca
Krajowej Rady Sądownictwa

SNSA, Małgorzata Niezgódka-Medek

KU 269/1/14

**PIERWSZY PREZES
SĄDU NAJWYŻSZEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

BSA II-021-133/14

Warszawa, dnia 14 maja 2014 r.

**Pan
Piotr ZIENTARSKI
Przewodniczący
Komisji Ustawodawczej
w Senacie Rzeczypospolitej Polskiej**

W odpowiedzi na pismo z dnia 24 kwietnia 2014 r., BPS/KU-034/617/7/14 uprzejmie informuję, że Sąd Najwyższy nie zgłasza uwag do *projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 617)*.

Z wyrazami szacunku

Prof. dr hab. Małgorzata GERSDORF

KU 271/14

RZECZPOSPOLITA POLSKA
PROKURATOR GENERALNY

Warszawa, dnia 14.05. 2014 r.

PG VII G 025/132/14

**Pan
Piotr Zientarski
Przewodniczący Komisji Ustawodawczej
Senatu Rzeczypospolitej Polskiej**

Szanowny Panie Przewodniczący

W nawiązaniu do pisma z dnia 24 kwietnia 2014 r. nr BPS/KU-034/617/12/14, przy którym przekazano *projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw*, uprzejmie przedstawiam następujące stanowisko.

Na wstępie zauważyć trzeba, iż przy ocenie rozwiązań przyjętych w *projekcie* konieczne jest odniesienie się do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 października 2013 r., sygn. K 32/11 (OTK ZU nr 7/A/2013, poz. 98).

Wyrokiem tym Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż:

„1) art. 81 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.) w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu dla oskarżonego, który złożył wniosek w trybie art. 78 § 1 ustawy - Kodeks postępowania karnego, jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i z art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Art. 78 § 2 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim nie przewiduje zaskarżenia postanowienia sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 42 ust. 2 Konstytucji.”. Trybunał postanowił umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie na podstawie art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym, ze względu na zbędność wydania wyroku.

Postępowanie w sprawie K 30/11 zostało zainicjowane wnioskiem Rzecznika Praw Obywatelskich (dalej: RPO), który zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego o zbadanie zgodności z Konstytucją dwóch przepisów *ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm., dalej: k.p.k.), tj. art. 81 § 1 w zakresie, w jakim przepis ten nie przewiduje zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu przez stronę, która złożyła wniosek w trybie art. 78 § 1 k.p.k., oraz art. 78 § 2 k.p.k. w zakresie, w jakim przepis ten nie przewiduje zaskarżenia postanowienia sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu. Wzorcami kontroli kwestionowanych przepisów k.p.k. uczyniono art. 45 ust. 1 w związku z art. 42 ust. 2 oraz art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

Kwestionowane rozstrzygnięcia dotyczyły zatem warunków wyznaczania obrońcy z urzędu (art. 81 § 1 k.p.k.) oraz okoliczności, w jakich oskarżony może zostać pozbawiony prawa do korzystania z tak wyznaczonego obrońcy (art. 78 § 2 k.p.k.). Podniesione przez RPO zarzuty związane były z brakiem w kwestionowanych przepisach mechanizmu weryfikacji i merytorycznej kontroli przewidzianych w nich rozstrzygnięć.

W uzasadnieniu cytowanego wyroku Trybunał Konstytucyjny, dokonując kontroli zgodności art. 81 § 1 k.p.k. z art. 42 ust. 2 w zw. z art. 45 ust. 1 i z art. 78 Konstytucji, wskazał m.in., że przysługujące każdemu prawo do obrony w procesie karnym ma wymiar materialny i formalny. Materialny aspekt prawa do obrony odnosi się do wszystkich gwarancji procesowych umożliwiających podejrzanemu lub oskarżonemu prezentowanie własnego stanowiska. Obejmuje m.in. prawo wglądu w akta, możliwość składania wniosków dowodowych czy też prawo odmowy składania wyjaśnień. Elementem tak szeroko rozumianej materii prawa do obrony jest również jej formalny aspekt związany ściśle z prawem do korzystania z pomocy obrońcy, a więc profesjonalnego pełnomocnika zapewniającego ochronę interesów oskarżonego. Dotyczy to zarówno obrońcy z wyboru, jak i wskazanego w toku postępowania obrońcy z urzędu.

Trybunał stwierdził, że ocena mechanizmu procesowego określonego w kwestionowanym przepisie przez pryzmat konstytucyjnych gwarancji prawa do obrony (określonych w art. 42 ust. 2 Konstytucji) prowadzi do wniosku,

iż wyznaczenie obrońcy z urzędu - niezależnie od tego, czy dokonywane jest w ramach obrony obligatoryjnej na podstawie art. 79 § 1 i 2 oraz art. 80 k.p.k., czy też na podstawie art. 78 § 1 k.p.k. - jest rozstrzygnięciem o sposobie korzystania przez oskarżonego z prawa do obrony. Prezes sądu właściwego do rozpatrzenia sprawy, działając na podstawie art. 81 § 1 k.p.k., decyduje zatem o realizacji jednego z praw podmiotowych oskarżonego. Chodzi tu o prawo podmiotowe mające swoje źródło w art. 42 ust. 2 Konstytucji. Każde rozstrzygnięcie podejmowane na podstawie art. 81 § 1 k.p.k. należy odczytywać w kontekście realizacji konstytucyjnego prawa podmiotowego, a w szczególności w perspektywie prawa do korzystania z obrońcy z urzędu na zasadach określonych w ustawie, wyrażonego w art. 42 ust. 2 zdaniu drugim Konstytucji.

Trybunał podkreślił, że bezpośrednie powiązanie faktu przyznania, bądź odmowy przyznania, obrońcy z urzędu oskarżonemu, występującemu z wnioskiem w trybie art. 78 § 1 k.p.k., z treścią prawa do obrony (art. 42 ust. 2 Konstytucji) oznacza, iż rozstrzygnięcie prezesa sądu określa sposób realizacji konstytucyjnego prawa podmiotowego w trakcie konkretnego postępowania karnego. Orzeczenie o przyznaniu bądź odmowie przyznania obrońcy z urzędu oskarżonemu występującemu z wnioskiem w trybie art. 78 § 1 k.p.k. jest „sprawą” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji

Rozstrzygnięcie podejmowane na podstawie art. 81 § 1 k.p.k. musi tym samym stać się przedmiotem oceny dokonywanej przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Wiąże się to z koniecznością takiego ukształtowania procedury, aby sąd miał możliwość wypowiedzenia się na temat przyznania obrońcy z urzędu w sytuacji, w której oskarżony nie będzie w stanie ponieść kosztów obrony z wyboru bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Orzeczenie w tym zakresie musi należeć do sądu. Trybunał stwierdził, że wymóg ten nie został zrealizowany przez zaskarżone przepisy, gdyż rozstrzygnięcie podejmowane na podstawie art. 81 § 1 w związku z art. 78 § 1 k.p.k. pozostawione zostało poza zakresem kompetencji sądu w rozumieniu konstytucyjnym. Wyznaczenie obrońcy z urzędu niezamożnemu oskarżonemu należy do kompetencji prezesa sądu właściwego do rozpoznania sprawy, a wydane przez niego rozstrzygnięcie nie podlega

kontroli sądu. Zwrócono przy tym uwagę, że prezes sądu ma co prawda szczególnie status z uwagi na powierzone mu zadania administracyjne i orzecznicze, lecz z oczywistych względów nie może być utożsamiany z sądem w rozumieniu konstytucyjnym.

Trybunał Konstytucyjny stwierdził ponadto, że rozstrzygnięcie w sprawie wyznaczenia obrońcy z urzędu w związku z wnioskiem złożonym przez oskarżonego w trybie art. 78 § 1 k.p.k. powinno podlegać weryfikacji sądowej, zgodnie z wymogami art. 45 ust. 1 oraz art. 78 Konstytucji. Brak jest bowiem szczególnych okoliczności legitymowanych konstytucyjnie, które uzasadniałyby ewentualne odstępstwo od zaskarżalności tychże rozstrzygnięć. W uzasadnieniu omawianego wyroku zwrócono przy tym uwagę, że, z punktu widzenia oskarżonego, rozstrzygnięcie o ewentualnym przyznaniu obrońcy z urzędu istotnie określa sposób prowadzenia obrony w jej formalnym znaczeniu. Rozstrzygnięcie dotyczące „prawa ubogich” w oczywisty sposób dotyka sfery obrony w znaczeniu formalnym, wiążąc się ściśle z ekonomicznym aspektem realizowania tego prawa. Niedopuszczalność zastosowania wyjątku od zasady zaskarżalności względem rozstrzygnięcia podejmowanego na podstawie art. 81 § 1 w związku z art. 78 § 1 k.p.k. związana jest ponadto z samym sposobem wyznaczania obrońcy z urzędu. Rozstrzygnięcie tej kwestii dokonywane jest jednoosobowo przez prezesa sądu właściwego do rozpoznania sprawy, który musi uprzednio ocenić spełnienie materialnej przesłanki należytego wykazania braku możliwości ponoszenia kosztów obrony przez oskarżonego. Kryteria dokonywanej w tym zakresie oceny nie zawsze są zaś jasno określone.

W konsekwencji, w odniesieniu do art. 81 § 1 k.p.k. Trybunał Konstytucyjny uznał, że niezgodne z wzorcami z art. 42 ust. 2 w zw. z art. 45 ust. 1 oraz z art. 78 Konstytucji jest takie ukształtowanie procedury karnej, w której pominięto udział sądu w rozstrzyganiu o realizacji przez oskarżonego przysługującego mu konstytucyjnego prawa do obrony. Kwestia przyznania, bądź odmowy przyznania, obrońcy z urzędu niezamożnemu oskarżonemu została bowiem w całości pozostawiona poza merytoryczną kontrolą sądu.

Podkreślić w tym miejscu trzeba, iż Trybunał stwierdził, że „przesądzając o konieczności stworzenia mechanizmu zaskarżalności rozstrzygnięć podejmowanych na podstawie art. 81 § 1 w związku z art. 78 § 1 k.p.k., Trybunał Konstytucyjny nie wypowiedział się w tym miejscu o tym, jaki model ich weryfikacji należy zastosować. W tym kontekście aktualny pozostaje pogląd przyjęty w orzecznictwie Trybunału, że „konstytucyjna kwalifikacja konkretnych środków zaskarżenia pozostawionych przez prawodawcę do dyspozycji strony uwzględniać musi całokształt unormowań determinujących przebieg danego postępowania. W szczególności konieczne jest zarówno odniesienie do rodzaju sprawy rozstrzyganej w danym postępowaniu, struktury i charakteru organów podejmujących rozstrzygnięcie, jak i wreszcie konsekwencji oddziaływania innych zasad i norm konstytucyjnych, w szczególności zaś konstytucyjnej zasady prawa do sądu” (patrz - wyrok z 16 listopada 1999 r., sygn. SK 11/99, OTK ZU nr 7/1999, poz. 158 oraz wyroki z: 18 kwietnia 2005 r., sygn. SK 6/05, OTK ZU nr 4/A/2005, poz. 36; 13 lipca 2009 r., sygn. SK 46/08, OTK ZU nr 7/A/2009, poz. 109; 12 stycznia 2010 r., sygn. SK 2/09, OTK ZU nr 1/A/2010, poz. 1)”.
1)”.
1)”.

Uzasadniając stanowisko dotyczące niezgodności art. 78 § 2 k.p.k. z art. 78 w zw. z art. 42 ust. 2 Konstytucji Trybunał Konstytucyjny odwołał się do przytoczonej wcześniej argumentacji dotyczącej niekonstytucyjności art. 81 § 1 k.p.k. Podkreślił przy tym, że cofnięcie wyznaczenia obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 § 2 k.p.k. dotyczy kwestii mającej zasadnicze znaczenie z punktu widzenia realizacji przez oskarżonego przysługującego mu prawa do obrony w procesie karnym. Determinuje bowiem sytuację procesową oskarżonego, przesądzając o konieczności zmiany sposobu korzystania przez niego z gwarancji prawa do obrony w znaczeniu formalnym. W sytuacji braku wyznaczenia obrońcy z wyboru oraz cofnięcia wyznaczenia obrony z urzędu oskarżony musi samodzielnie przedstawiać przed sądem swoją sprawę. Tym samym orzeczenie sądu, wydane na podstawie art. 78 § 2 k.p.k., oddziałuje bezpośrednio na tę sferę uprawnień oskarżonego, które wynikają z gwarancji prawa do obrony (art. 42 ust. 2 Konstytucji). Powinna ona zatem podlegać merytorycznej weryfikacji i nie może być objęta wyjątkiem, o którym mowa w art. 78 zdaniu drugim Konstytucji.

Wydaje się, że proponowane w projekcie rozwiązania, dotyczące nowelizacji k.p.k., są zgodne ze standardami konstytucyjnymi. W szczególności wprowadzają mechanizmy zapewniające realizację konstytucyjnych gwarancji prawa do obrony (art. 42 ust. 2 Konstytucji), prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) oraz zasady zaskarżalności rozstrzygnięć w postępowaniu przed organami państwa (art. 78 ustawy zasadniczej), których to standardów nie spełniały przepisy uznane za niekonstytucyjne cytowanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego.

Zauważyć w związku z tym należy, że w przepisach art. 78 § 2 i art. 81 § 1 k.p.k., w ich brzmieniu proponowanym w *projekcie* (art. 1), wprowadzono prawo do zażalenia na postanowienie sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu oraz na zarządzenie prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu.

Podkreślić przy tym trzeba, że rozwiązanie przyjęte w proponowanym brzmieniu art. 81 § 1 k.p.k. zapewnia kontrolę rozstrzygnięcia prezesa sądu, dotyczącego odmowy wyznaczenia oskarżonemu obrońcy z urzędu, przez niezawisły sąd, w konstytucyjnym rozumieniu tego pojęcia.

Wydaje się nie budzić także zastrzeżeń konstytucyjnych projektowana w art. 2 nowelizacja art. 23 *ustawy z dnia 21 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* (Dz. U. z 2013 r., poz. 395 z późn. zm.). W tym zakresie przyjęte rozwiązanie nawiązuje do proponowanej regulacji dotyczącej zmiany brzmienia art. 81 § 1 k.p.k., która, jak już wskazano, spełnia standardy konstytucyjne.

Proponowana w art. 3 *projektu* zmiana brzmienia art. 1 pkt 23 oraz uchylenie art. 1 pkt 24 i art. 18 pkt 6 *ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. z 2013 r., poz. 1247, dalej: *ustawa nowelizująca*), która to ustawa ma wejść w życie od dnia 1 lipca 2015 r. - mieszczą się w zakresie dopuszczalnej swobody regulacyjnej ustawodawcy i nie prowadzą do naruszenia konstytucyjnie chronionych wartości.

Zauważyć wypada, że w ustawie nowelizującej przyjmuje się rozwiązanie, zgodnie z którym w przedmiocie wniosku o wyznaczenie obrońcy, zgłoszonego w trybie art. 78 § 1 k.p.k., rozstrzygać ma prezes sądu lub referendarz sądowy. Równocześnie zmianie ulegnie zakres stosowania art. 78 § 1 k.p.k. Zgodnie z *ustawą nowelizującą*, art. 78 § 1 k.p.k. będzie dotyczył jedynie prawa do żądania wyznaczenia

obrońcy z urzędu przez osobę niezamożną, przeciwko której prowadzone jest postępowanie przygotowawcze. Natomiast na etapie postępowania sądowego podstawę do wystąpienia z takim wnioskiem stanowią przepisy art. 80a § 1 – 3 k.p.k. (dodane ustawą nowelizującą). Zgodnie z art. 80a § 1 k.p.k., jedyną przesłanką wyznaczenia obrońcy z urzędu będzie złożenie stosownego wniosku przez oskarżonego, który nie ma obrońcy z urzędu. Podobnie, w art. 80a § 2 k.p.k., uregulowana została kwestia wyznaczenia obrońcy z urzędu w celu dokonania określonej czynności procesowej w toku postępowania sądowego. Przepis art. 80a § 3 k.p.k. stanowi zaś, że „ponowne wyznaczenie obrońcy w trybie, o którym mowa w § 2 i 3, jest dopuszczalne jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach”.

W szczególności wydaje się, że proponowane w *projekcie* (art. 3 pkt 1a) zmiany brzmienia, dodanego przez art. 1 pkt 23 ustawy nowelizującej, przepisu art. 80a k.p.k. – polegające na przyznaniu uprawnienia do wyznaczenia obrońcy z urzędu jedynie prezesowi sądu albo sądowi i pozbawieniu tej kompetencji referendarza sądowego (§ 1) oraz dodaniu w art. 80a k.p.k. § 4, przewidującego prawo do zaskarżenia decyzji o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu – mieszczą się w konstytucyjnych standardach.

Również pozostałe przepisy projektowanej ustawy zdają się nie budzić wątpliwości co do zgodności z ustawą zasadniczą.

Z uwagi na powyższe, przedłożony do oceny *projekt* zasługuje na akceptację.

Z pozdrowieniami

102
PIERWSZYZASTOJA
PROKURATORA GENERALNEGO

Marek Jamborowicz

KU 212/17

PROKURATORIA GENERALNA SKARBU PAŃSTWA
Główny Urząd Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa

ul. Hoża 76/78, 00-682 Warszawa
tel.: (+48) 022 392-31-17; fax: (+48) 022 392-31-20

www.prokuratoria.gov.pl
e-mail: kancelaria@prokuratoria.gov.pl

KR-51-219/14/KBU
W/14971/14

Warszawa, 2014.05.13

Pan
Piotr ZIENTARSKI
Przewodniczący Komisji Ustawodawczej
Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Senatorze,

W odpowiedzi na pismo z dnia 24.04.2014 r., znak: BPS/KU-034/617/4/14, dotyczące zaopiniowania projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 617), uprzejmie informuję, iż Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa do przedłożonego projektu nie zgłasza uwag.

Piotr Koźmiński
WICEDZIS
Piotr Koźmiński
Piotr Koźmiński

Otrzymują:

- 1) adresat – 1 egz.,
- 2) a/a – 1 egz.

MINISTER
SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa, dnia 10.5 2014 r.

DPK I 401-5/14/5

Pan
Piotr Zientarski
Przewodniczący
Komisji Ustawodawczej
Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej

nowomy Panie Przewodny!

W związku z pismem z dnia 24 kwietnia 2014 r. (BPS/KU-034/617/1/14), w sprawie zaopiniowania projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk senacki 617), uprzejmie przedstawiam co następuje.

Wyrokiem z dnia 8 października 2013 r. (Sygn. akt K 30/11), Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności:

- art. 81 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.) w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu dla oskarżonego, który złożył wniosek w trybie art. 78 § 1 ustawy – Kodeks postępowania karnego, z art. 42 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i z art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz

- art. 78 § 2 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim nie przewiduje zaskarżenia postanowienia sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu z art. 78 w związku z art. 42 ust. 2 Konstytucji.

Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw ma na celu realizację w/w wyroku Trybunału Konstytucyjnego i z tej perspektywy należy ocenić inicjatywę jako cenną i w pełni zasługującą na poparcie, choć jak się wydaje w niektórych kwestiach można byłoby zasugerować odmienne rozwiązania.

Nadto jak się wydaje należałoby rozważyć, czy wszystkie rozwiązania projektu zostały należycie skorelowane z funkcjonującą obecnie w obrocie prawnym ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw, zwaną dalej *ustawą nowelizującą*, której wejście w życie przewidywane jest w dniu 1 lipca 2015 r., a która przewiduje również istotne zmiany w zakresie pomocy prawnej świadczonej z urzędu na etapie postępowania sądowego w sprawach karnych. Gdyby bowiem nie doszło do skorelowania tych zmian, zniweczony mógłby zostać efekt rozwiązań, zaproponowanych w *ustawie nowelizującej* mającej na celu usprawnienie i przyśpieszenie postępowania karnego, polegających na powierzeniu referendarzom sądowym pewnych czynności w postępowaniu karnym.

W art. 1 w pkt 1 projektodawcy wprowadzają uprawnienie do zaskarżenia decyzji sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu. Co do istoty w pełni należy podzielić pogląd senacki co do kierunku rozwiązania, bowiem stanowi on wprost realizację orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego.

Zastanowić się jednak należy, czy konieczne jest wprowadzenie ogólnego trybu zaskarżania tego orzeczenia, która uruchamia działania drugiej, wyższej instancji, czyli odpowiednio sądów okręgowych i apelacyjnych. Wydaje się bowiem, że w przypadku tego rozwiązania wystarczającym byłoby wprowadzenie możliwości złożenia zażalenia do innego równorzędnego składu sądu. Tego rodzaju pozioma kontrola przewidziana jest przykładowo w art. 426 § 2 k.p.k., który przewiduje, że od postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wydanego na skutek zażalenia, a także od wydanego w toku postępowania odwoławczego postanowienia o przeprowadzeniu obserwacji, o zastosowaniu środka zapobiegawczego lub

nałożeniu kary porządkowej przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego. Wydaje się, że cofnięcie wyznaczenia obrońcy stanowi decyzję o porównywalnej randze i wystarczającym byłoby wprowadzenie tzw. poziomej kontroli instancyjnej. Podobnie powinno być również w przypadku rozwiązania zaproponowanego w nowelizowanym art. 81 § 1 k.p.k. I w tym przypadku można byłoby przyjąć za wzór rozwiązanie z art. 337 § 2 k.p.k., które przewiduje możliwość zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu do sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Odnosnie tej propozycji należy także zauważyć, że konsekwentnie powinna być przeprowadzona zmiana w *ustawie nowelizującej*, która zakłada, że uprawnienie do wydania zarządzenia o wyznaczeniu obrońcy z urzędu przysługiwać będzie obok prezesa sądu także referendarzowi sądowemu, ale z kolei nie przewiduje uprawnienia dla oskarżonego do złożenia zażalenia na decyzję odmowną. Gdyby więc rozwiązania projektu senackiego weszły w życie w proponowanym kształcie, ich skutkiem byłoby derogowanie z obrotu prawnego popieranego i postulowanego rozwiązania nadającego uprawnienia referendarzom do wyznaczenia obrońcy z urzędu, co wydaje się nie być decyzją prawidłową, zwłaszcza w kontekście postulatów zwiększenia roli referendarzy w postępowaniu karnym.

Za nietrafne uznać należy bowiem argumenty zawarte w projekcie senackim, z których wynika, że powierzenie uprawnienia referendarzom w przedmiocie wyznaczenia obrońcy stanowiłoby naruszenie prawa do sądu. Wszak chociażby w wyroku z dnia 1 grudnia 2008 r., P 54/07, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że uprawnienia referendarzy w zakresie ustalania kosztów postępowania są zgodne ze standardami konstytucyjnymi. Jak wynikało z uzasadnienia tego orzeczenia: *„zgodnie z dominującym poglądem doktryny prawa wymiar sprawiedliwości stanowi działalność państwa polegającą na sączeniu, czyli wiążącym rozstrzygnięciu sporów o prawo, w których przynajmniej jedną ze stron jest jednostka lub inny podmiot podobny (zob. L. Garlicki, Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu, Warszawa 2006, s. 342; Z. Czeszejko-Sochacki, O wymiarze sprawiedliwości w świetle Konstytucji, międzynarodowych standardów i praktyki, „Państwo i Prawo” z. 9/1999, s. 3; S. Włodyka, Ustrój organów ochrony prawnej, Warszawa 1968, s. 16). Tak rozumiany wymiar sprawiedliwości sprawują Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjnego oraz sądy wojskowe (art. 175 ust. 1 Konstytucji). Monopol sądów w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości rodzi konieczność zagwarantowania*

sądowego rozstrzygnięcia każdej sprawy, której przedmiotem jest spór o prawo, zaś stroną sporu jest jednostka lub inny podmiot podobny. Sądowy wymiar sprawiedliwości nie oznacza jednak, że wszystkie sprawy i spory dotyczące sytuacji prawnej jednostki muszą być rozstrzygane wyłącznie przez sądy (zob. wyrok TK z 8 grudnia 1998 r., sygn. K. 41/97, OTK ZU nr 7/1998 r., poz. 117). Wystarczy, by sądom została zagwarantowana kompetencja do ostatecznej weryfikacji rozstrzygnięcia organu niesądowego. Nie budzi więc wątpliwości, że prawo do sądu jest zachowane na gruncie takich regulacji, które – dopuszczając możliwość uruchomienia postępowania przed sądem powszechnym lub sądem administracyjnym – zapewniają kontrolę sądową rozstrzygnięcia, decyzji czy innego aktu indywidualnego kształtującego sytuację prawną jednostki lub innego podmiotu podobnego (zob. wyroki TK: z 8 grudnia 1998 r., sygn. K. 41/97; z 2 czerwca 1999 r., sygn. K. 34/98, OTK ZU nr 5/1999, poz. 94; z 14 lipca 2003 r., sygn. SK 42/01, OTK ZU nr 6/A/2003, poz. 63). Na „prawo do sądu” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji składają się bowiem dwa prawa: prawo do sądowego wymiaru sprawiedliwości oraz prawo do sądowej ochrony jednostki przed arbitralnością władzy. Z tak rozumianym prawem do sądu skorelowane są jednocześnie dwie funkcje sądów: funkcja wymiaru sprawiedliwości, w ramach której sądy merytorycznie rozstrzygają sprawę oraz funkcja ochrony prawnej jednostki, w ramach której sądy kontrolują akty organów władzy publicznej godzące w konstytucyjnie gwarantowane prawa i wolności (zob. wyroki TK: z 20 maja 2000 r., sygn. K 21/99, OTK ZU nr 4/2000, poz. 109; z 2 kwietnia 2001 r., sygn. SK-10/00, OTK ZU nr 3/2001; poz. -52; z 12 maja 2003 r., sygn. SK 38/02, OTK ZU nr 5/A/2003, poz. 38; z 13 czerwca 2006 r., sygn. SK 54/04, OTK ZU nr 6/A/2006, poz. 64).

Trybunał wskazywał także jak istotną rolę pełnią referendarze, podkreślając, że ewolucja urzędu referendarskiego polegała na stopniowym zwiększaniu uprawnień referendarzy sądowych poprzez powierzanie im do wykonywania kolejnych czynności, które wcześniej zastrzeżone były dla sądów. W ten sposób ustawodawca zmierzał do odciążenia sędziów, a tym samym do usprawnienia działania wymiaru sprawiedliwości (zob. wyrok TK w sprawie P 54/07).

Podkreślić również należy, że ustawa nowelizująca przewiduje co do zasady odrębny tryb zaskarżania postanowień i zarządzeń referendarskich, polegających na wniesieniu sprzeciwu od tych decyzji. Na skutek wniesienia sprzeciwu decyzja

referendarza traci moc i sprawa podlega rozpoznaniu przez prezesa sądu lub przez sąd. Tym samym istnieją skuteczne mechanizmy eliminujące ewentualne wadliwe decyzje referendarskie, także w przedmiocie wyznaczenia obrońcy z urzędu.

Jak się zatem wydaje, niezbędne jest jedynie uzupełnienie projektu senackiego o wprowadzenie dodatkowej zmiany w art. 3 projektu (dot. *ustawy nowelizującej*), polegającej na przykład na dodaniu w pkt 1 lit. a następującego rozwiązania:

- po § 2 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Na zarządzenie prezesa sądu w przedmiocie odmowy wyznaczenia obrońcy z urzędu przysługuje zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy.”

Przepis ten określać więc będzie tryb zaskarżenia zarządzeń prezesa sądu, zaś w przypadku referendarzy zastosowane zostaną przepisy ogólne dot. zaskarżenia ich decyzji poprzez sprzeciw, co wynika, z dodanego art. 93a § 3 *ustawy nowelizującej*. Korekta tego rodzaju będzie oczywiście wskazana, o ile projektodawcy podziela pogląd Ministra Sprawiedliwości o potrzebie utrzymania uprawnień referendarzy w pierwotnym zakresie przewidzianym *ustawą nowelizującą*.

W pełni aprobować odnieść należy się do zmiany, zawartej w art. 2 projektu senackiego, która wprowadza uprawnienie do zaskarżenia decyzji od odmowie wyznaczenia obrońcy w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, z tym jednym zastrzeżeniem, które poczyniono do proponowanych rozwiązań art. 78 § 2 k.p.k. dotyczących braku potrzeby uruchamiania kontroli sądu wyższej instancji w tego rodzaju sprawie. Jak się wydaje i w tym przypadku, wystarczająca byłaby kontrola pozioma – sądu właściwego do rozpoznania sprawy.

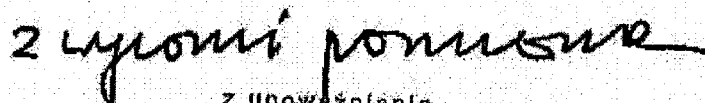

Odnosnie do zmian w *ustawie nowelizującej*, wydaje się być całkowicie zbędną propozycja zmiany w art. 1 pkt 23 *ustawy nowelizującej* obejmująca art. 80a § 1. Przepis art. 80a k.p.k., wprowadzający instytucję obrońcy na wniosek oskarżonego w postępowaniu sądowym bez względu na status majątkowy, wchodzi bowiem w życie dopiero z dniem 1 lipca 2015 r. Nie ma potrzeby zatem nowelizowania tego przepisu, także i z tego powodu, że propozycja senacka deroguje z jego pierwotnej ustalonej treści przyznanie uprawnień referendarzom do

wydania zarządzenia o wyznaczeniu takiego obrońcy. Całkowicie zbędną jest również zmiana polegająca na dodaniu § 4 do tego artykułu, w którym wprowadzono prawo do zaskarżenia decyzji sądu lub prezesa o odmowie wyznaczenia obrońcy, bowiem uprawnienie do posiadania obrońcy z urzędu w postępowaniu sądowym jest prawem bezwzględnym, nie polega żadnym wyłączeniem, decydująca jest w tym wypadku tylko wola oskarżonego, wyrażona w złożonym wniosku, która wiąże sąd.

Przewidziane w art. 3 pkt 1 lit. b projektu uchylenie pkt 24 powoduje, iż wyłączone zostały uprawnienia referendarzy do wyznaczenia obrońcy z urzędu, co wydaje się rozwiązaniem nieprawidłowym. Kwestię tę omówiono wyżej w związku z projektowanymi zmianami w art. 1 pkt 2 projektu.

Podobne argumenty należy podnieść w odniesieniu do projektowanych zmian zawartych w art. 3 pkt 2 projektu, skutkujących uchyleniem zmian w zakresie uprawnień referendarzy do wyznaczenia obrońcy z urzędu w postępowaniach w sprawach o wykroczenie. Dlatego też to projektowane rozwiązanie należy ocenić jako nie trafne. Należy dążyć do takiego sformułowania przepisu ustawy nowelizującej, który zachowując uprawnienia referendarzy, wprowadzi jednocześnie prawo do zaskarżenia decyzji prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu, na wzór proponowanej wcześniej kontroli poziomej sądu właściwego do rozpoznania sprawy.

Końcowo pragnę stwierdzić, że zdaniem resortu sprawiedliwości proponowane rozwiązania, generalnie nie powinny spowodować skutków finansowych dla budżetu państwa w części 15 „Sądy Powszechne”

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

Michał Królikowski
PODSEKRETARZ STANU

KRAJOWA RADA
RADCÓW PRAWNYCH

00-540 Warszawa, Aleje Ujazdowskie 41 lok. 2
tel./fax: 022 622 05 88, 622 84 28/33 • e-mail: kirp@kirp.pl • NIP: 526-10-43-011

L.dz. 2877 /OBSIL/2014

Warszawa, dnia 27 maja 2014 r.

Szanowny Pan

Piotr Zientarski

Przewodniczący

Komisji Ustawodawczej Senatu

Szanowny Panie Przewodniczący

W nawiązaniu do wskazanego przy piśmie BPS/KU-034/617/3/14 z dnia 24 kwietnia 2014 r. projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 617), uprzejmie zawiadamiam, że Ośrodek Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych nie zgłasza uwag do tego projektu.

Z wyrazami szacunku

Wiceprezes
Krajowej Rady Radców Prawnych

Arkadiusz Bereza

kw 323/14

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Irena Lipowicz

Warszawa, 5.06.2014

II.511.917.2014.MK

Pan
Piotr Zientarski
Przewodniczący
Komisji Ustawodawczej
Senatu RP

Szanowny Panie Przewodniczący,

W odpowiedzi na pismo Pana Przewodniczącego z dnia 24 kwietnia 2014 r., uprzejmie informuję, że projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 617), w moim przekonaniu, na dzień dzisiejszy, będzie stanowił wykonanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K 30/11.

Jednocześnie pragnę podziękować Komisji Ustawodawczej Senatu RP za podjęcie działań zmierzających do wykonania w/w wyroku.

Z pozdrowieniami

Irena Lipowicz